

על הגדר

הקונפליקט הדתי-לאומי
במאבק על זהות המדינה

בהוצאת חותם - יהדות על סדר היום (ע"ר)

ת"ד 11 ניצן, מיקוד: 7928700

טל': 073-3904102

דוא"ל: office@chotam.org.il

אתר: WWW.chotam.org.il

הפקה: ירון חכמון

עריכה: חיים אקשטיין

עריכה לשונית: שרה המר

איור הקריקטורה: אור רייכרט

עיצוב החוברת והעטיפה: סטודיו TWB

מהדורה ראשונה

© כל הזכויות שמורות

על הגדר

הקונפליקט הדתי-לאומי
במאבק על זהות המדינה

עיקרי שיחתו של הרב יגאל לוינשטיין

בכנס זום על השבת הציבורית ארגון חותם

תוכן עניינים

7	השבת הציבורית - נקודת בירור לציונות הדתית
8	ראשית הדרך: מדינה יהודית או דמוקרטית, הוויכוח והפשרה
12	מה נשתנה? המהפך הפרוגרסיבי בתפיסה החילונית- מערבית
15	הקושי הציוני דתי להאבק
18	תפקיד הציונות הדתית: מאבק על עתיד העם היהודי
20	השבת הציבורית כמקרה בוחן

השבת הציבורית - נקודת בירור לציונות הדתית

כשעולה על הפרק סוגיית השבת הציבורית, היא מתמקדת בעיקר בשאלות כמו אם ייסעו אוטובוסים בשבת והיכן, או אילו עסקים יהיו פתוחים. אולם כדי להתמודד באמת עם הסוגיה יש לשאול שתי שאלות רחבות יותר:

מה מונע מאנשים
ציוניים דתיים,
שערך השבת
במדינה היהודית
חשוב להם,
להשמיע קול בדיון
הציבורי הזה?

ראשית, **על מה המאבק?** האם מדובר בשאלות נקודתיות סביב מסחר ותחבורה ציבורית, או שהעניין רחב יותר? ואם העניין רחב יותר, מהו המוקד שלו - פגיעה בזכויות הפרט? כפייה לעומת חופש בחירה?

שנית, **של מי המאבק הזה?** המאבק על השבת הציבורית מתנהל בעיקר בין הציבור החרדי ונציגיו לבין הציבור החילוני ונציגיו. הציבור הדתי-לאומי, לפחות בתור ציבור, איננו מזוהה עם המאבק בסוגיה הזו. נציגיו

הפוליטיים של הציבור הדתי-לאומי מזהים שהוא אינו שותף במאבק, וגם הם ממעטים לעסוק בו. מה מונע מאנשים ציוניים דתיים, שערך השבת במדינה היהודית חשוב להם, להשמיע קול בדיון הציבורי הזה?

כדי להבין את ההתמודדות יש לרדת לשורש העניין ולשאול שאלה עמוקה יותר: מתי החל המאבק על השבת הציבורית, במתכונתו הנוכחית? האם השתנה משהו בחברה הישראלית, או בציונות הדתית, המחייב חשיבה מחדש על המאבק ועל מקומו בו?

ראשית המאבק: מדינה יהודית או דמוקרטיה, הוויכוח והפשרה

הרצל מול בן גוריון - הפרדת הדת או מדינה יהודית?

עוד לפני קום המדינה, כשרעיון מדינת היהודים רק עלה על הפרק, כבר החל המתח הגדול בין מדינה יהודית למדינה דמוקרטית. חשוב להבהיר ולחדד: המתח לא היה סביב אורח החיים היהודי הפרטי, וגם לא סביב המשטר הדמוקרטי. בקרב כל האנשים והגורמים שפעלו להקמת מדינה ליהודים, ברור היה מצד אחד שכל אדם רשאי לחיות על פי אמונתו, ומצד שני מוסכם היה שהמדינה לא תתנהל באופן דיקטטורי. המתח היה סביב הערכים והמהות: **אם זהות המדינה תהיה יהודית או דמוקרטית**. עניין זה יתבאר עוד בהמשך.

בן גוריון האמין שהזהות היהודית מייחדת את מדינת היהודים ששאלו אותו מניין זכותו על הארץ, והוא הרים תנ"ך ואמר: "זה הקושאן שלנו"

המתח בין הזהות היהודית לזהות דמוקרטית הוזכר כבר בחזונו של הרצל. **הרצל דגל במדינה ליברלית**, בסגנון האירופי המוכר לו: בכל המדינות הדמוקרטיות באירופה הופרדה הדת מהמדינה. הרצל שרטט כך גם את המדינה היהודית: יהיה ליהדות מקום בבית הכנסת, ברשות היחיד, בארבע אמותיו של האדם - אבל המדינה צריכה להיות ליברלית וחופשית.

כך סבר הרצל, אך בן גוריון חלק עליו, בשתי רמות.

ראשית, ברמה הפרקטית: אם המפעל הציוני רוצה לחבר אליו את כל העם היהודי, עליו ליצור הזדהות גם בקרב שומרי התורה והמצוות, שהם חלק גדול מהעם. מעשית, אם רוצים להביא יהודים רבים ככל האפשר למדינה, הצביון שלה צריך להתאים למכנה המשותף הרחב ביותר. לכן, טען בן גוריון, המדינה צריכה להיות יהודית ודמוקרטית - זהו רעיון רחב וכולל, שיאפשר ליהודים רבים להצטרף אליו.

אולם מעבר לזה, ברמה העמוקה יותר - **בן גוריון האמין שהזהות היהודית מייחדת את מדינת היהודים**. ידוע הסיפור על עדותו של בן גוריון לפני ועדת פיל הבריטית, שבה שאלו אותו מניין זכותו על הארץ, והוא הרים תנ"ך ואמר: "זה הקושאן שלנו", כלומר התנ"ך הוא מעין שטר בעלות. הוא לא אמר זאת רק בהקשר של זכותנו על הארץ, אלא באופן רחב

יותר - היהדות היא מה שמייחד את מדינת היהודים ומצדיק אותה. מוצדק שתהיה לנו מדינה כי יש זהות ייחודית שמאפיינת אותנו, שונה מכל עם ולשון. הלאום היהודי והזהות היהודית כרוכים זה בזה מאז שיצאנו ממצרים והגענו להר סיני, דרך כל אלפי שנות ההיסטוריה שלנו. בן גוריון הבין זאת.

פשרה בין הערכים: איך נולד הסטטוס-קוו?

כדי להגיע לאיזון בין חלקי החברה - בין אלה שרצו יהדות הרצליאנית של הפרדת הדת מהמדינה, ובין המפלגות הדתיות (ובניהן הרב מימון והציונות הדתית דאז) שדיברו על יהדותה של המדינה - בן גוריון הציע **שילוב בין הערכים**. כך נוסדה מדינת היהודים על שלושה יסודות:

א. הסכמה שהמדינה היא ביתו הלאומי של העם היהודי;

ב. הזהות היהודית היא חלק מזהותה של המדינה;

ג. זכויות הפרט, זכויות האדם, זכויות המיעוט - יישמרו במסגרת המהות הדמוקרטית. אין הכוונה רק לדמוקרטיה במובן של שלטון הרוב, אלא גם **במובן המהותי של אי-פגיעה במיעוט**. אף על פי שיש כאן לאום יהודי, לא תיפגענה זכויות הפרט היסודיות.

הסטטוס-קוו לא היה מושלם. שהכול מסכימים על הנחות היסוד ורוצים הן מדינה יהודית והן מדינה דמוקרטית - יושבים סביב שולחן עגול ומגיעים לפשרות. כך היה אז

כמובן, שלושת היסודות הללו לא הספיקו כדי לפתור את כל המחלוקות סביב הקמת המדינה. על הפרק עלו ויכוחים רבים בענייני דת ומדינה, והקיטוב בין המחנות היה גדול. איך הכריעו בין החולקים?

הדרך הייתה פשרה. שני הצדדים הבינו שצריך להתפשר ולהגיע להסכמה כלשהי, וכך נולד מה שקרוי **סטטוס-קוו** - הסכמה שהמצב הנתון יישאר באופן קבוע.

הסטטוס-קוו לא היה מושלם, אבל היה מקום לדיון. כשיש אמון בין שני הצדדים, כשכל צד מבין את הצד האחר, והכול מסכימים על הנחות היסוד ורוצים הן מדינה יהודית והן מדינה דמוקרטית - **יושבים סביב שולחן עגול ומגיעים לפשרות**. כך היה אז.

הציונות הדתית - שותפה פעילה במאבקים על השבת

באותן שנים, לציבור הדתי-ציוני היה קל וטבעי להזדהות עם מאבקים בסוגיית הזהות היהודית, מפני שהיה סביבה קונצנזוס רחב מאוד. רוב החברה הישראלית, כולל האליטה המייסדת החילונית - מפלגת מפא"י ובראשה בן גוריון - ראה בזהות היהודית חלק מהותי מזהותה של המדינה.

לכן הציונות הדתית, שהייתה שותפה למדינת ישראל מראשית הקמתה ועוד לפני כן, **פעלה למען הזהות היהודית** מתוך שותפות. היא הייתה פעילה בצד הקיומי של הלאומיות היהודית, שהתבטא בתחומים כמו ביטחון והתיישבות, וגם בצד של הזהות היהודית - שהתפרט לשמירת השבת הציבורית, נישואין וגירושין כדת משה וישראל, גיור על פי תורת ישראל ועוד.

בכל מאבק על זהותה היהודית של המדינה, המפלגה הציונית דתית ראתה שליחות לטובת עם ישראל. לא לטובת הציונות הדתית, אלא לטובת המדינה היהודית והעם

באותן שנים. בכל מאבק על זהותה היהודית של המדינה, המפלגה הציונית דתית ראתה שליחות לטובת עם ישראל. לא לטובת הציונות הדתית, אלא לטובת המדינה היהודית והעם היהודי לדורותיו

היהודי לדורותיו. יש לזה דוגמאות רבות, אבל המקרה הבולט ביותר היה כשהגיעו שני מטוסי האף-15 הראשונים מארה"ב לישראל - בשבת. כשהמפד"ל שמעו שהטיסה נעשתה בשבת, ושלא היה שום הכרח לעשות זאת בשבת דווקא, הם הפילו את הממשלה. **הממשלה נפלה על שאלת חילול השבת במדינת ישראל היהודית.** אף שהיה ויכוח בעניין, ההחלטה להפיל את הממשלה התקבלה בציבור בהבנה; החברה,

כולל האליטה החילונית, הבינה כי חילול שבת הוא פגיעה בזהות המדינה. אומנם זו הייתה תקלה, אבל הם הבינו שעל תקלה חמורה כל כך משלמים.

תמונה זו יכולה להסביר לעומק גם את המאבק על ארץ ישראל. אומנם יש ויכוח גדול בחברה הישראלית בנושא ארץ ישראל, אבל המאבק הוא גם נחלתה של החברה החילונית. הערך של ארץ ישראל מוסכם על כל הימין הישראלי. גם אם יש מחלוקת, בציבור הדתי ציוני מרגישים שעומד מאחוריהם כוח ציבורי רחב, ולכן המאבק לגיטימי. **אין זה מאבק של הציונות הדתית לטובת עצמה, אלא מאבק שיש בו קונצנזוס.**

הסטטוס-קוו אינו מושלם, אבל הסכמנו לפשרה

לכאורה יכולנו לחיות כך בשלום, אף על פי שמצבה של השבת הציבורית לא היה מושלם. למשל, לפני קום המדינה היו ערים שנסעו בהן אוטובוסים בשבת. בא הסטטוס-קוו והקפיא את המצב: ברוב הערים לא נסעו בשבת עד אז - והמשיכו לא לנסוע, ואילו בחיפה "האדומה" הייתה תחבורה ציבורית - לכן היא המשיכה לפעול בשבת. אם כן, **האם הסטטוס-קוו קדוש? לא; אבל הייתה פשרה וכולם קיבלו אותה**, כי ערך-העל של מדינת ישראל כמדינה יהודית היה מקובל גם על האליטה המייסדת של המדינה.

אם כן, מה השתנה? אם בעבר הציונות הדתית נאבקה על השבת הציבורית, מדוע היום מתקבל הרושם שהציבור אינו מעוניין במאבק?

מה נשתנה? המהפך הפרוגרסיבי בתפיסה החילונית-מערבית

שלושה שינויים התרחשו באליטה החילונית, בעיקר משנות ה-90, ואולי כבר מאמצע שנות ה-80. **השינויים הם תוצאה של מהפכה תפיסתית עולמית:** העולם המערבי עבר שינוי, מעולם שמרני-ליברלי לעולם פרוגרסיבי. בעולם זה הרעיון הלאומי, וכל רעיונות הזהות הכלליים והציבוריים, הפכו לאויבי זכויות האדם וזכויות הפרט.

התפיסה הפרוגרסיבית (מה שקרוי בשפה אחרת - פוסט-מודרנית) כוללת, מבלי להיכנס לפרטיה, את שלושת העקרונות הבאים:

1. **זכויות הפרט גוברות על ערכים לאומיים-קולקטיביים;**
2. **הדת צריכה להיות נפרדת מהמדינה;**
3. **שיטת המאבק - חתירה אל היעד במלואו, ללא נכונות לפשרה.**

1. מחיקת הערכים הכלליים לטובת הפרט

לפי העיקרון הראשון של התפיסה הפרוגרסיבית, זכויות האדם הן ערך עליון, והמדינה קיימת בשבילן. **זכויות הלאום, זהות לאומית או זהות הרוב - אלו ערכים מדכאים.** כלומר, זכויות האדם וחירות הפרט לעולם ייפגעו מהערכים הלאומיים, מעצם קיומם. בישראל, לדוגמה, המיעוט הערבי טוען שאינו יכול להזדהות עם הדגל, או עם המנון 'התקווה'. כל זהות הגמונית גורמת ליחידים שאינם מסכימים איתה לחוש נפגעים.

כחלק מהשינוי, גם **הדמוקרטיה השתנתה.** הדגש במושג "דמוקרטיה" כבר איננו על הכרעת הרוב, אלא על זכויות הפרט. זהות הכלל מאיימת על זהות הפרט מעצם קיומה, ולכן צריך למחוק כל זהות קולקטיבית ציבורית: אין מקום לרעיונות לאומיים, ובמקרה של מדינת היהודים - אין מקום לזהות יהודית. **כל רעיון כללי צריך להימחק, משום שהוא פוגע בזכויות הפרט.**

2. הפרדת דת ממדינה

העיקרון השני של התפיסה הפרוגרסיבית הוא הפרדת הדת מהמדינה. רעיון זה כבר היה חלק מהתפיסה המודרנית, אבל קיבל חיזוק מהתפיסה הפוסטמודרנית. תפיסה זו טוענת שזהות דתית היא עניין מצפוני, אישי. **לא יכולה להיות לחברה או לעם זהות דתית.** אכן, במדינות אחרות אין קשר בין הזהות הקולקטיבית לזהות הדתית של היחיד; כל יחיד בוחר לו זהות דתית כרצונו, ולכן בכל המדינות הפרידו את הדת מהמדינה.

מדינת ישראל שונה מכל המדינות מפני שהעם היהודי שונה מכל העמים, ואצלו הזהות היהודית היא חלק מהמרכיב הקולקטיבי; אבל התפיסה הפרוגרסיבית, שדוגלת בכל העולם בהפרדת הדת מהמדינה, תובעת זאת גם כאן בארץ.

תביעה זו אינה מוטרדת מנוהג דתי כזה או אחר במרחב הציבורי, אלא מהזיקה העקרונית בין דת למדינה. כדי שחירות הפרט תהיה אבסולוטית, **וכדי שהדת תגיע למקומה ה"נכון" ותהיה עניין פרטי בלבד, צריך להוציא כל סממן יהודי מרשות הרבים.** אין ייעוד של עם, אין זהות של עם, אין תורה ששייכת לעם. את כל המושגים האלה מבקשת התפיסה הפרוגרסיבית למחוק.

3. שיטת המאבק: הכול או לא כלום

הנקודה השלישית היא שיטת המאבק. בעולם השמרני בעבר, כמו בתקופת בן גוריון, השיטה הייתה לפתור קונפליקטים על ידי דו-שיח. כשהולכים בדרך הפשרה, ומבינים שאיש לא ייצא וכל תאוותו בידו, אפשר לנהל אפילו חברה מחולקת ומקוטבת. אבל **האסכולה הפרוגרסיבית היא משחק סכום אפס, שחור-לבן, כל-תאוותי-בידי או לא כלום.** זה התחיל מהמהפכה הצרפתית, שהתאפיינה בהחרבת כל דבר קיים. אחר כך באה המהפכה הקומוניסטית, שהעיקרון המכוון שלה היה: "עולם ישן עדי יסוד נחריבה". אם נבנה אלטרנטיבה או לא - זו כבר שאלה אחרת, אבל קודם כול יש להרוס את הקיים. אין פשרה עם המתנגדים.

כמובן, אין הכרח לעקור את הכול בבת אחת. אפשר להשתמש גם ב"שיטת הסלמי" - פרוסה אחרי פרוסה. נכבוש יעד אחרי יעד. כל פשרה היא רק הזדמנות לכיבוש, קרש קפיצה לקראת היעד הבא. זו השיטה הפרוגרסיבית. במצב כזה, **כל ניסיון להגיע לפשרה והידברות מגחיק את העניין, כי בצד הפרוגרסיבי - כל פשרה היא שלב לקראת הכיבוש הבא.**

הזדמנות היסטורית לברר את ייעודנו

נסכם את שלושת המאפיינים של התפיסה החדשה: כל רעיון כללי-הגמוני צריך להימחק כי הוא פוגע בזכויות הפרט; הפרדת הדת מהמדינה; שיטת מאבק של הכול או לא כלום.

זה עולם שונה לחלוטין מהעולם החילוני בימי הקמת המדינה, שאיתו הציונות הדתית שיתפה פעולה באופן מלא, גם אם תוך ניגודים ומאבקים. כולנו, שני הצדדים בלאומיות היהודית, האמנו בזהות היהודית ובדרך לגשר על ניגודים - פשרה. כך במשך כחמישים שנה היה אפשר להתנהל באופן הגון וישר, עם כל המחלוקות. אבל מאז נכנס העולם

הפרוגרסיבי, וכעת אליטה דקדנטית מנותקת מנסה להכתיב את השיח הציבורי. כמובן, היא לא הייתה מצליחה לעשות זאת על ידי רוב בכנסת, אבל היא מקבלת סיוע ממערכת המשפט, ובראשה בג"ץ שמאמין בערכים הפרוגרסיביים וכופה אותם על כל החברה. בלעדיהם לא היינו מגיעים למקום הזה.

עם זאת, טוב שהדברים מתבררים. טוב שהדברים מושמים על השולחן. בזכות זה נוצר עכשיו רגע של בירור היסטורי - לאן פנינו, מה ייעודנו כעם: האם אנחנו רוצים להמשיך את הייחוד היהודי ואת הבשורה

היהודית, לא רק ברשות היחיד אלא ברשות הרבים, שהיא העתיד המשותף שלנו - או שאנחנו רוצים להפריד את הדת מהמדינה כמו באירופה? משמעותה של האפשרות השנייה היא למעשה מחיקה וטשטוש של כל הזהות שלנו כעם. אם זה יקרה, אזי "באין חזון ייפרע עם" - הניגודים רק יעמיקו, ולא יהיה מכנה משותף שיחבר אותנו יחד.

אין ספק שהרעיון המשותף, החזון היהודי, הוא זה שינצח לבסוף - אבל הדרך לשם דורשת מאבק. עינינו הרואות שבלי מאבק זה לא יקרה. כעת השאלה היא: מה מפריע לנו, כציונות דתית, להיאבק?

טוב שהדברים מושמים על השולחן. בזכות זה נוצר עכשיו רגע של בירור היסטורי - לאן פנינו, מה ייעודנו כעם: האם אנחנו רוצים להמשיך את הייחוד היהודי ואת הבשורה היהודית, לא רק ברשות היחיד אלא ברשות הרבים, שהיא העתיד המשותף שלנו - או שאנחנו רוצים להפריד את הדת מהמדינה כמו באירופה?

הקושי הציוני דתי להיאבק

כאמור, הרעיון הציוני דתי הוא למעשה עניינו של כלל העם היהודי. הלאומיות היהודית, שנושא השבת הציבורית הוא רק חלק ממנה, היא טובתו של העם כולו ולא רק של הציבור הדתי לאומי. מדוע בכל זאת מורגש בקרב הציונות הדתית קושי להיאבק למען הרעיון? אפשר למנות שלוש סיבות לקושי זה.

1. האיזון בין הכלל לפרט - התערער גם אצלנו

סוגיית המשקל בין הערכים הכלליים לזכויות הפרט חדרה גם לתוכנו. הטענה שהשבת הציבורית פוגעת בזכויות הפרט משפיעה עלינו. כשאדם ציוני דתי שומע שמאשימים אותו בכפייה - הוא נרתע, מפני שבאמת אין לו כוונה לכפות דבר כלשהו על איש. כשם שהוא אינו מסכים שיכפו עליו ערכים חילוניים, הוא גם אינו רוצה לכפות בעצמו ערכים דתיים על אחרים. מה ששנוא עליך, אל תעשה לחברך.

בעבר היה ברור בחברה החילונית שבמתח בין המרכיב הלאומי למרכיב הפרטי, לפעמים הפרטים צריכים לשלם מחיר. למשל, מדינת ישראל החליטה על גיוס חובה. יש פרטים שאינם רוצים להתגייס, ופעמים רבות המדינה פוטרת אותם מחובת הגיוס במידת האפשר; אבל את ערך הגיוס, את האתוס של שירות החובה בצה"ל, החברה שמה כערך עליון - גם אם יש פרטים שקשה להם איתו. גם ערך הלאום היהודי היה ברור לחברה החילונית; מובן שיש

למה לפני שלושים שנה 'הוא' הפיל את הממשלה בגלל שני מטוסים שטסו בשבת? כי גם החברה החילונית ראתה בזה ערך שראוי להפיל עליו ממשלה. גם אם היא לא הסכימה, היא הבינה שזה ערך שנוגע לכל העם. כיום, כשהערך הזה כבר אינו ברור לה, גם אצלנו הוא עומד בסימן שאלה

מיעוט ערבי שחי בתוכנו ואינו מזדהה עם ערך זה, ואף על פי כן - זו מדינת היהודים. לכן לא ישללו מהמיעוטים את זכויות הפרט שלהם, אבל הם גם לא יקבלו זכויות לאום.

המתח היה קיים תמיד, והאליטה החילונית הייתה מודעת לשני הצדדים. ברגע שאותה אליטה משנה את תפיסותיה, וטוענת שהרעיונות הכלליים פוגעים בזכויות הפרט ובחירות האישית - כף המאזניים משתנה גם אצלנו.

מי שמאמין, כאדם דתי, בערכים כמו חירות ובזכויות אדם - מתקשה להיאבק כשיש בו הזדהות עם הצד שכנגד. הזהות היהודית של המדינה חשובה לו, והוא מבין שזה מאבק על עתיד העם היהודי, אבל **קשה לו להיאבק אם זה פוגע באנשים פרטיים.** למה לפני שלושים שנה 'הוא' הפיל את הממשלה בגלל שני מטוסים שטסו בשבת? כי גם החברה החילונית ראתה בזה ערך שראוי להפיל עליו ממשלה. גם אם היא לא הסכימה, היא הבינה שזה ערך שנוגע לכל העם. כיום, כשהערך הזה כבר אינו ברור לה, גם אצלנו הוא עומד בסימן שאלה.

2. הצורך להיפרד מדרך הפשרה

הבעיה השנייה היא **אי-ההבנה של סגנון המאבק.** כשהיו מחלוקות בעבר, הדרך הנכונה לפתור את הבעיות אכן הייתה דרך הפשרה. בציונות הדתית עדיין מאמינים שזו הדרך לשמור על אחדות עם ישראל, אבל העולם הפרוגרסיבי אינו מוכן לפשרות.

כיום הפשרה אינה עומדת על הפרק. הוויתור שלנו אינו מוביל להסכמה, אלא לדחיית המאבק לשלב הבא. בשלב כלשהו נתפכח ונצא למאבק

התוצאה היא שבכל מאבק, אפילו אם אנחנו מוכנים לצאת למאבק, אנחנו עושים זאת כדרכנו מתוך תודעה של פשרה: מה הם מבקשים, רק אוטובוסים בשבת? בסדר, נתפשר. אחרי שהתפשרנו, באה בקשה חדשה - לפתוח את כל החנויות בשבת. אנחנו לא רוצים להיאבק אלא להגיע להסכמה, אז שוב אנו מתפשרים. הצד שכנגד, שאינו מעוניין בפשרה, ימשיך הלאה לדרישה הבאה, עד למחיקה הסופית של השבת הציבורית מזהותה של המדינה.

במציאות כזו, העיקרון של הפשרה אינו משיג את המטרה של האחדות. לכן אין ברירה אלא לצאת מהעמדה הפנימית שראתה תמיד את הפשרה בתור הדרך היחידה.

נכון, **אנו עדיין מאמינים שפשרה היא הדרך הנכונה לעם ישראל, אבל כיום הפשרה אינה עומדת על הפרק.** הוויתור שלנו אינו מוביל להסכמה, אלא לדחיית המאבק לשלב הבא. בשלב כלשהו נתפכח ונצא למאבק.

3. רגשי נחיתות כלפי האליטה החילונית

באופן כללי, הציונות הדתית הצטרפה תמיד למהלכים שחוללה התנועה הציונית הכללית. את התנועה הציונית ייסדו חילונים, את כיבוש הארץ וייבוש הביצות הובילו חילונים, את הצבא, את התיישבות, את הכול הקימו חילונים ואנחנו הצטרפנו. גם בשאלת הזהות היהודית היה קונצנזוס עם הציבור החילוני, וכן בנוגע לארץ ישראל - יש חלקים נרחבים מאוד בעולם החילוני שמסכימים עם המאבק, ולכן אין תחושה שאנו נאבקים לבד. בכל התחומים הללו, תמיד היינו האח השני; הבכור היה החילוני, ואנחנו הצטרפנו עם סימפטום תמידי של רגשי נחיתות.

כעת, כשהמקלט בטוח, והזהות הקולקטיבית-לאומית-יהודית מתפוררת לנוכח התפיסה הפרוגרסיבית - אנחנו חייבים, עם שותפים נוספים, להוביל את המאבק הלאומי על זהותה היהודית של המדינה

כדי להוביל, צריך להבין שהערכים שאנחנו נושאים בליבנו, ברוחנו, באמונותינו ובשאיפותינו - הם באמת לטובת העם כולו. הם אינם ערכים שמשרתים את הציונות הדתית, אלא את טובת העם היהודי לדורות הבאים. הבעיה היא שהקונצנזוס הרחב, שהיה בעבר סביב ערכים אלה, נפרם. ראשית, בגלל השינויים התרבותיים שעמדנו עליהם, ושנית - מפני שהשאיפה לבנות בארץ ישראל מקום מקלט השיגה את יעדה. זה היה הקונצנזוס שסביבו התגבשה החברה היהודית, והיעד הזה הושג. כעת, כשהמקלט בטוח, והזהות הקולקטיבית-לאומית-יהודית מתפוררת לנוכח התפיסה הפרוגרסיבית - אנחנו חייבים, עם שותפים נוספים, להוביל את המאבק הלאומי על זהותה היהודית של המדינה.

תפקיד הציונות הדתית: מאבק על עתיד העם היהודי

האם אנחנו באמת במיעוט? האם צודקת התחושה שאנחנו "לבד" במאבק? לא. **רבים רבים** בחברה הישראלית, מחוץ לאליטה המייסדת, מאמינים בערך הלאומיות היהודית. ככל הנראה, התפיסה הפרוגרסיבית שייכת למיעוט בחברה הישראלית. נראה שיש רוב מוצק בחברה הישראלית הכללית לערך ארץ ישראל, וכן לזהותה היהודית של מדינת ישראל.

העניין הוא שאנשים שאינם מרגישים את הנושא הזה בוער בעצמותיהם - לא יקומו ויאבקו; לעומתם העולם הפרוגרסיבי, אף על פי שהוא מיעוט, בכל זאת נאבק. הוא רואה בזהות היהודית הקולקטיבית פגיעה בכל מושגי זכויות האדם וחירותו, ולכן הוא יוצא למלחמת חורמה נגד הלאומיות והיהדות הציבורית. מישהו צריך לעמוד באותה עוצמה, כחומה בצורה, ולקרוא בקול רם שעתידו של העם היהודי תלוי במכנה המשותף הרוב היהודים היושבים בארץ הזאת - הזהות היהודית.

לצאת מעמדת הנחיתות - המאבק הוא על המשותף

כאמור, "באין חזון ייפרע עם" - אם לא יימצא חזון משותף למאה השנים הבאות, מצב זה עצמו יפורר את החברה. מחלוקות הן אינהרנטיות לחברה, יש מחלוקות בכל דבר ועניין, אבל מה שמחבר חברה הוא מכנה משותף קולקטיבי שהרוב מסכימים עליו. כשהרעיון המשותף הכולל נפרם, המחלוקות מפרקות את החברה, וכבר היינו בעבר בסרט הזה - בימי בית שני, ובעוד תקופות היסטוריות לא נעימות. עלינו להבין שהמאבק על יהדותה של המדינה הוא מאבק על המשותף, מאבק על הלאומיות היהודית, לא עבור הציונות הדתית אלא עבור העם היהודי ועתידו בציון.

לשם כך יש לצאת מעמדת הנחיתות, להשתחרר מהמחשבה שאם האליטה החילונית אינה טופחת לנו על השכם אין אנחנו ראויים לבוא בקהל, לזקוף קומה. מאשימים אותנו בגאווה, ביצירת אליטה ובעוד האשמות שואו, אבל זה אינו נכון. אנחנו נתפסים על דברים שאין בנו. המניע והמטרה הם טובת העם היהודי.

אם כן, ראשית עלינו להשתחרר מרגשי הנחיתות. שנית, יש להבין שזהו מאבק עם תפיסת עולם פרוגרסיבית שאינה מוכנה לשום פשרה, אלא רוצה רק להפריד את הדת מהמדינה. היא אומנם עושה זאת בשלבים, אבל היעד החד-משמעי הוא מחיקת הלאומיות היהודית. שלישית, יש לדעת שהקונצנזוס רחב, אנחנו לא לבד.

עלינו להבין
שהמאבק על
יהדותה של המדינה
הוא מאבק על
המשותף

”

אולי במאבק עצמו אנחנו לבד, כי לרבים בחברה הכללית קשה להיאבק בעוצמה מול מיעוט גועש ורועש, אבל מדובר בחלק גדול מהציבור החילוני והמסורתי שמזדהה עם הערכים הלאומיים והיהודיים.

נדמה שאם התקשורת מייצגת את החברה, הערכים החדשים של העולם הפרוגרסיבי מקובלים על רוב החברה. אבל התמונה הזו אינה נכונה. **ההוכחה עולה מהקלפיות פעם אחר פעם, בחירות אחרי בחירות: יש רוב מוצק ללאומיות היהודית ולזהות היהודית.** איננו לבד, זהו מאבק לאומי למען עתידו של העם היושב בציון.

השבת הציבורית כמקרה מבחן

סוגיית השבת הציבורית היא מקרה מבחן לכל הנקודות הללו. אם נבין את היסוד הזה, יהיה לנו קל יותר לקום ולדבר על הדברים בקול רם, וגם להתווכח עליהם.

השבת הציבורית אינה פוגעת בחירות הפרט

מצד זכויות הפרט - זכויותיו של האינדיווידואל נפגעות מהשבת הציבורית באופן מינורי ביותר. **השבת הציבורית אינה מונעת משום אדם חילוני לעשות ככל העולה על רוחו בשבת.**

מה שמצטמצם הוא רק אפשרויות הבחירה. אם אדם רוצה אלף אפשרויות לממש את בחירתו, כעת יש לו רק תשע מאות. הוא רוצה להוציא רישיון בשבת מפני שזהו יום חופשי,

וכעת הוא יוכל לעשות זאת רק בימים ראשון, שני, שלישי, רביעי, חמישי ושישי. אכן, **בשביל ערך הזהות הקולקטיבית, יכול להיות שלא יתאפשר לממש את הבחירות במלואה.** אז הבחירות נפגעת מעט, אבל האם משהו נפגע ביכולת לעשות ככל העולה על רוחי בשבת? לא. יש אנשים שרוצים לקנות כל השבוע וגם בשבת? זה מובן, אבל יש עוד ערכים שעומדים מנגד. למענם אפשר בהחלט לצמצם את אפשרויות הבחירה.

אם מוצדק לדחות את זהותו של העם היהודי, את אחדותו ואת עתידו, כדי שתהיה אפשרות לקנות בשבת עוד משהו שאפשר לקנות בששת ימי

אם מוצדק לדחות את זהותו של העם היהודי, את אחדותו ואת עתידו, כדי שתהיה אפשרות לקנות בשבת עוד משהו שאפשר לקנות בששת ימי השבוע - זו הקצנה של המושג חירות הפרט. זו חירות הפרט שאינה רואה דבר, אין שום דבר לנגד עיניה

השבוע - זו הקצנה של המושג חירות הפרט. זו חירות הפרט שאינה רואה דבר, אין שום דבר לנגד עיניה. כך קורה גם בסוגיה של שילוב נשים בצה"ל: העולם הפרוגרסיבי מוכן לפגוע ביחידות הלוחמות ובערך הניצחון למען הבחירות האבסולוטיות. העיקר שהבחירה תהיה בלתי מוגבלת מההתחלה ועד הסוף, לא משנה מה יהיו המחירים. זה לא הגון, זה לא צודק, זה לא מוסרי. זו לא פגיעה בזכויות הפרט.

כך לא נראה דו-שיח

אם כן, ערך הזהות הכללית אינו פוגע בחירות הפרט לעשות כרצונו; הוא רק פוגע באופן מינורי במרחב החופשי של אינסוף אפשרויות לכל אחד. לגיטימי לגמרי שבשביל ערכים גדולים יתקיימו רק תשעים אחוז מאפשרויות הבחירה - זה מוסרי וצודק גם לפרט, גם לכלל וגם לעתיד של העם היהודי.

השאלה איננה רק אם תהיה תחבורה ציבורית בשבת או לא, אלא המאבק הכללי שעומד מאחוריה

המאבק הוא לא על אוטובוסים בשבת. האוטובוס הוא סימפטום למאבק פרוגרסיבי שרוצה להפריד את הדת מהמדינה. **אילו באמת היה על הפרק דיון מחדש בסטטוס-קוו, מתוך עמדה של הבנת הצורך במדינה יהודית לאומית בשני הצדדים, היו מתיישבים סביב שולחן עגול כל הנוגעים בדבר ומגיעים לפשרות חדשות.** בדיון כזה היינו יכולים לומר, למשל, שגם

תחבורה ציבורית בחיפה היא מצב לא ראוי. גם לנו יש מה להגיד, גם מצידנו הפשרה הנוכחית אינה מושלמת. אפשר לדבר ולהסדיר דברים. אבל כרגע התפיסה שכנגד אומרת - בשום פנים ואופן, לא נפסיק את המאבק עד שנגיע להפרדת דת ממדינה. לכן השאלה איננה אם תהיה תחבורה ציבורית בשבת או לא, אלא המאבק הכללי שעומד מאחוריה.

גם אילו היינו מיעוט - היינו מחויבים ליעוד היהודי

עלינו לעורר את נושא הלאומיות היהודית, לדבר עליו ולהיאבק עליו - למען העם היהודי כולו, שעתידי, ברכתו והצלחתו תלויים במימוש ייעודו

כאמור, הרצון למדינה לאומית יהודית הוא רצון של רוב אזרחי ישראל, גם אלה שאינם דתיים. הוא שייך גם למסורתניים ואפילו לחילוניים. זו אינה גחמה של החרדים או של הציבור הדתי לאומי. עם זאת, **גם אילו היינו מרגישים שהמצב משתנה, ופחות ופחות אנשים מזדהים עם הרעיון - עדיין היינו מחויבים להמשיך במאבק.**

אפילו אם נגלה מחר בסקר כזה או אחר שאולי הרוב רוצה להפריד את הדת מהמדינה, ורוצה למחוק את השבת הציבורית לגמרי, אנחנו צריכים להגיד מה ראוי מדינת היהודים להיות. האם נצליח לשכנע או לא? זו שאלה אחרת, אבל ראוי להשמיע את מה

שנכון וראוי לעם היהודי לדורות. אפילו אם זו דעת מיעוט, על אחת כמה וכמה כשנראה שזהו רצון הרוב.

את הקול הזה אנו חייבים להשמיע, כי לשמו חזרנו לארץ הזאת אחרי אלפי שנים, לממש את הייעוד היהודי שלנו כעם. עלינו לעורר את נושא הלאומיות היהודית, לדבר עליו ולהיאבק עליו - למען העם היהודי כולו, שעתידו, עלינו לעורר את נושא הלאומיות היהודית, לדבר עליו ולהיאבק עליו - למען העם היהודי כולו, שעתידו, ברכתו והצלחתו תלויים במימוש ייעודו.

בהוצאת חותם - יהדות על סדר היום (ע"ר)